

ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ЗАТВЕРДЖЕНО

Приймальною комісією

Протокол № _____

«16» _____ 2021 р.

Заступник голови Приймальної
комісії

Ю. О. Каганов

ПРОГРАМА ФАХОВОГО ВСТУПНОГО ВИПРОБУВАННЯ З СОЦІОЛОГІЇ

на основі здобутого освітнього (освітньо-кваліфікаційного) рівня освіти
та
для осіб, які не менше одного року здобувають освітній ступінь бакалавра

Освітній ступінь: бакалавр

Спеціальність: 054 Соціологія

Освітня програма: Соціологія, Соціологія медіації і кримінології

I. Пояснювальна записка

1. Мета фахового вступного випробування з «Соціології» – з'ясувати рівень теоретичних знань та практичних навичок вступників, які вступають на основі освітнього (освітньо-кваліфікаційного) рівня з метою формування рейтингового списку та конкурсного відбору для навчання за освітнім ступенем «бакалавр» спеціальності 054 Соціологія в межах ліцензованого обсягу спеціальності.

2. Форма фахового вступного випробування.

Випробування проходить у кілька етапів:

- на початку засідання голова фахової комісії розпечатує пакет з варіантами білетів, що виносяться на фахове вступне випробування;
- вступники дають письмову відповідь на питання екзаменаційного білету у письмовій формі. Тривалість письмового етапу - 60 хвилин;
- співбесіда зі вступниками з питань екзаменаційного білету;
- обговорення членами фахової комісії відповідей та оголошення оцінки вступникам.

3. Білети: структура білету.

Білет фахового вступного випробування містить три питання з метою виявлення знань та умінь за такими напрямками, як загальна соціологічна теорія, генеза розвитку соціологічної думки, соціологія особистості, соціологія сім'ї та молоді, а також фундаментальні засади прикладного соціологічного дослідження.

4. Вимоги до відповіді вступника.

У ході іспиту вступник повинний продемонструвати:

1. В області теоретичного засвоєння предмету навчального курсу:
 - знання емпіричного і теоретичного характеру;
 - уміння концептуалізації, систематизації і формалізації знань;
 - уміння використання знань теоретичного характеру при описі і поясненні відповіді на питання, обґрунтування своєї думки:
 - поясненні конкретної соціальної реальності;
 - уміння вирішення пізнавальних завдань.
2. В області логіки мислення:
 - уміння логічно вибудовувати письмовий текст;
 - уміння оперування базовими поняттями навчального курсу.
3. В області культури мови:
 - уміння стилістично грамотно оформляти письмовий текст;
 - уміння володіння лексикою професійної діяльності.

Вступник має виявити знання з таких напрямків як:

1. Протосоціологія. Основні етапи і напрямки розвитку знань про людину та суспільство.
2. Класична соціологія XIX – поч. XX ст.
3. Теоретичні джерела та етапи формування західної соціології у другій – третій чвертях XX сторіччя .
4. Принципи побудови теорії соціології.
5. Сучасні соціологічні теорії.
6. Теорії соціального конфлікту.

7. Загальні особливості та передумови розвитку соціологічної думки України.
8. Розвиток української соціологічної думки на початку XX ст.
9. Природничі та соціальні фактори суспільного життя.
10. Основні характеристики суспільства як соціальної системи.
11. Соціальну структуру, соціальні інститути, соціальні відносини.
12. Основні методи збору соціологічної інформації та їх різновиди.
13. Логіку підбору методів збору соціологічної інформації відповідно до мети соціологічного дослідження.
14. Специфіку застосування кількісних методів збору соціологічної інформації.
15. Специфіку застосування якісних методів збору соціологічної інформації.
16. Теоретичне та методологічне підґрунтя проведення конкретних соціологічних досліджень з використанням того чи іншого методу збору соціологічної інформації.

Вступник має продемонструвати вміння:

1. Обирати та обґрунтовувати відповідний метод збору соціологічної інформації;
2. Скласти програму соціологічного дослідження враховуючи застосування різних методів збору соціологічної інформації;
3. Розробляти інструментарій до різних методів збору соціологічної інформації.
4. Визначати динаміку розвитку суспільних проблем шляхом проведення соціологічних досліджень;
5. Брати участь у дослідницькій роботі, спрямованій на впровадження результатів соціологічних досліджень, шляхом ініціації інноваційних соціальних технологій;
6. Брати участь у дослідницькій роботі, спрямованій на аналіз і вивчення характеристик процесів і явищ соціальної дійсності;
7. Забезпечувати належний організаційно - методичний рівень процесу проведення конкретно-соціологічних досліджень;
8. Забезпечувати необхідний рівень індивідуальної безпеки у разі виникнення типових небезпечних ситуацій.

II. Критерії оцінювання

Для особи, яка претендує на зарахування за ступенем бакалавра:

Високий рівень (175-200 балів) вступник отримує, виявивши такі знання та вміння: в повній мірі засвоїв увесь програмний матеріал, показує знання не лише основної, але й додаткової літератури, наводить власні міркування, робить узагальнюючі висновки, використовує знання з суміжних галузевих дисциплін, вдало наводить приклади.

Достатній рівень (150-174 балів) вступник отримує, виявивши такі знання та вміння: має також високий рівень знань і навичок. При цьому відповідь досить повна, логічна, з елементами самостійності, але містить деякі неточності або пропуски в неосновних питаннях. Можливе слабе знання додаткової літератури, недостатня чіткість у визначенні понять.

Задовільний рівень (124-149 балів) вступник отримує, виявивши такі знання та вміння: в загальній формі розбирається у матеріалі, але відповідь неповна, неглибока, містить неточності, робить помилки при формулюванні понять, відчуває труднощі, застосовуючи знання при наведенні прикладів.

Низький рівень (100-123 балів) вступник отримує, виявивши такі знання та вміння: в загальній формі розбирається у матеріалі, допускає суттєві помилки при висвітленні понять, на додаткові питання відповідає не по суті.

До участі у конкурсі не допускається (0-99 балів), якщо вступник виявив такі знання та вміння: не знає значної частини програмного матеріалу, допускає суттєві помилки при висвітленні понять, на додаткові питання відповідає не по суті.

III. Структура програми

ЗАГАЛЬНА СОЦІОЛОГІЧНА ТЕОРІЯ

1. ОБ'ЄКТ ТА ПРЕДМЕТ СОЦІОЛОГІЇ.

Специфіка соціології в системі суспільствознавчих наук. Об'єкт соціології. Система підходів щодо визначення предмету соціології. Сучасне визначення предмету соціології. Функції соціології.

2. СИСТЕМА СОЦІОЛОГІЧНОГО ЗНАННЯ.

Загальносоціологічна теорія, спеціальні (приватні) соціологічні теорії, галузеві соціологічні теорії та емпіричні (прикладні) соціологічні дослідження. Макро-, мезо- та мікросоціологія. Рівні соціологічного знання.

3. СТРУКТУРА ЗАГАЛЬНОСОЦІОЛОГІЧНОЇ ТЕОРІЇ.

Принципи формування. Категоріально-понятійний апарат. Соціальні закони та їх різновиди.

4. МЕТОДОЛОГІЯ І МЕТОДИ СОЦІОЛОГІЇ.

Загальнотеоретичні та емпіричні методи. Поліпарадигмальність соціології. Методологічні принципи соціологічного аналізу. Соціологічні методики.

5. СУСПІЛЬСТВО ЯК САМООРГАНІЗОВАНА СИСТЕМА.

Поняття «суспільства». Поняття «суспільного», «соціального» та «соціуму». Їх специфіка та співвідношення. Поняття «системи». Суспільство як соціальна система та його основні структурні елементи.

6. СОЦІАЛІЗАЦІЯ: ПОНЯТТЯ, ОСНОВНІ ЕТАПИ, АГЕНТИ.

Поняття «соціалізації». Основні етапи соціалізації. Агенти соціалізації. Фактори соціалізації. Форми соціалізації. Девіація та девіантна поведінка. Особливості соціалізації в різні вікові періоди. Особливості впливу мікро- і макросередовища на формування і розвиток особи. Загальна характеристика процесів соціалізації особи, ресоціалізація та десоціалізація.

7. ОСОБЛИВОСТІ СУЧАСНОГО ВИЗНАЧЕННЯ МІСЦЯ ЛЮДИНИ В МЕЖАХ СОЦІАЛЬНОЇ СИСТЕМИ.

Поняття «індивіду», «індивідуальності», «людини» та «особистості». Їх специфіка та співвідношення. Соціологічні концепції особистості. Поняття антропосоціогенезу. Основні етапи антропосоціогенезу. Поняття «суб'єкт», «агент» та «актор», їх специфіка та співвідношення.

8. КУЛЬТУРА ТА ЇЇ ВПЛИВ НА СОЦІАЛЬНЕ БУТТЯ ЛЮДИНИ.

Поняття «культури». Класифікація визначень культури Кребера та Клакхона. Основні функції культури. Типи та види культури. Форми культури. Культура особи. Особливості формування культури особистості.

9. ГРОМАДЯНСЬКЕ СУСПІЛЬСТВО: ПОНЯТТЯ, ХАРАКТЕРНІ РИСИ ТА СПЕЦИФІКА ФУНКЦІОНУВАННЯ.

Поняття «громадянського суспільства». Громадянське суспільство та держава. Особливості формування громадянського суспільства в Україні.

10. СУСПІЛЬНІ ВІДНОСИНИ: ПОНЯТТЯ ТА СИСТЕМА.

Поняття «суспільних відносин». Класифікація суспільних відносин. Співвідношення соціальних та суспільних відносин.

11. СОЦІАЛЬНА СТРУКТУРА.

Поняття «соціальної структури». Соціальна структура в соціальній системі. Принципи та критерії типології соціальної структури. Сучасні погляди на соціальну структуру.

12. СОЦІОГРУПОВА СТРУКТУРА СУСПІЛЬСТВА.

Поняття «соціальної групи». Типологія соціальних груп. Співвідношення соціальних груп та соціальних спільнот. Особливості утворення та специфіка функціонування соціальних груп. Характерні риси соціальних груп. Міжгрупова та внутрігрупова мобільність та міграція.

13. СУЧАСНИЙ СТАН СОЦІОГРУПОВОЇ СТРУКТУРИ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА.

Нові соціогрупові утворення в межах українського суспільства, їх специфіка. Розподіл українського суспільства за матеріальним критерієм.

14. ОСОБЛИВОСТІ УТВОРЕННЯ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ СЕРЕДНЬОГО КЛАСУ.

Поняття «середнього класу». Особливості функціонування середнього класу. Концепції середнього класу. Проблеми становлення та функціонування середнього класу в межах України.

15. ІСТОРИЧНІ ФОРМИ СОЦІАЛЬНИХ ГРУП.

Касты. Страти. Стани. Сучасні типи великих соціальних груп. Класи. Соціологічні теорії класів. Верстви. Соціальні прошарки.

16. СОЦІАЛЬНА СТРАТИФІКАЦІЯ.

Поняття «соціальної стратифікації». Соціальна диференціація: поняття, критерії та ознаки. Соціальна стратифікація як процес відтворення соціально-структурних елементів. Стратифікація на сучасному етапі розвитку суспільства. Моделі стратифікації.

17. СОЦІАЛЬНА МОБІЛЬНІСТЬ ТА ЇЇ ЧИННИКИ.

Поняття «соціальної мобільності». Соціальна мобільність та її чинники. Типи соціальної мобільності. Вертикальна соціальна мобільність. Горизонтальна соціальна мобільність. Соціальні ліфти.

18. ДЕТЕРМІНАНТИ ОПТИМІЗАЦІЇ ТА КРИТЕРІЇ СОЦІАЛЬНОЇ СТРУКТУРИ.

Соціальна ієрархія. Соціальний статус. Соціальний престиж. Соціальна роль. Соціальна позиція. Соціальний капітал. Співвідношення статусу, ролі та престижу.

19. СОЦІАЛЬНІ ОРГАНІЗАЦІЇ.

Поняття «соціальної організації». Структура соціальних організацій. Характерні риси соціальних організацій. Види соціальних організацій. Соціальні організації як основа існування соціальних інститутів.

20. ВИДИ СОЦІАЛЬНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ.

Принципи класифікації соціальних організацій. Господарські соціальні організації (виробничі, промислові, економічні). Політичні соціальні організації. Навчальні соціальні організації. Формальні та неформальні соціальні організації.

21. СПІВВІДНОШЕННЯ СОЦІАЛЬНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ ТА СОЦІАЛЬНИХ ГРУП.

Співвідношення соціальних організацій та соціальних груп на основі: способу формування, діючих норм, соціального контролю та санкцій, ролі та типу лідерства, співвідношення статусу, ролі та престижу.

22. СОЦІАЛЬНІ ІНСТИТУТИ.

Поняття «соціального інституту». Соціальні інститути як засоби організації і регулювання суспільних відносин. Концепції соціальних інститутів. Функції та структурні елементи основних соціальних інститутів. Легальні та латентні функції соціальних інститутів. Характерні риси соціальних інститутів. Проблема визначення соціальних інститутів.

23. ОСНОВНІ ВИДИ СОЦІАЛЬНИХ ІНСТИТУТІВ.

Зміст поняття «соціальний інститут» та основні характеристики визначення. Політичні інститути. Економічні інститути. Соціальні інститути. Інститут культури. Внутрішній та зовнішній виміри соціального інституту. Формальні та неформальні соціальні інститути.

24. СОЦІАЛЬНІ ІНСТИТУТИ ТА СОЦІАЛЬНИЙ КОНТРОЛЬ.

Значення соціального контролю у функціонуванні соціального інституту. Поняття «соціального контролю». Система соціального контролю. Формальний та неформальний контроль. Методи контролю.

25. СОЦІАЛЬНІ ПРОЦЕСИ.

Поняття «соціальний процес». Соціальний процес та його основні компоненти. Специфіка соціальних процесів. Стадії соціальних процесів. Динаміка соціальних процесів.

26. ВИДИ СОЦІАЛЬНИХ ПРОЦЕСІВ.

Міграція, соціалізація, соціальна мобільність: загальна характеристика. Соціальні процеси функціонування. Соціальні процеси розвитку. Стихійні та свідомі соціальні процеси. Специфіка модернізації та трансформації.

27. СОЦІАЛЬНІ СИСТЕМИ.

Поняття «соціальна система». Системи взагалі та специфіка саме соціальної системи. Принципи функціонування соціальної системи. Критерії існування та рівні розвитку соціальних систем. Співставлення понять «система» та «структура».

28. СКЛАДОВІ ЕЛЕМЕНТИ СОЦІАЛЬНОЇ СИСТЕМИ.

Територія, населення, стратифікована сукупність соціальних груп (соціогрупова структура суспільства), впорядкована сукупність господарських, політичних та культурно-освітніх організацій, адміністративні інституційні органи та соціальні інститути.

29. СОЦІОЛОГІЧНА ТЕОРІЯ ЯК МЕТОДОЛОГІЯ СПЕЦІАЛІЗОВАНИХ ГАЛУЗЕЙ СОЦІОЛОГІЧНОГО ЗНАННЯ.

Проблема співвідношення соціологічних теорій середнього рівня та галузевих соціологій. Соціологічні теорії середнього рівня. Різновиди соціологічних теорій середнього рівня.

30. ГАЛУЗЕВІ СОЦІОЛОГІЇ.

Галузеві соціології як знання про особливості становлення і розвитку певних соціальних підсистем. Загальна характеристика основних галузевих соціологій.

ІСТОРІЯ СОЦІОЛОГІЇ

1. О. КОНТ І ЙОГО ПРОЕКТ МАЙБУТНЬОЇ НАУКИ.

Закон трьох стадій інтелектуального розвитку людства. Місце соціології у системі наук. Вчення про соціальну статику і соціальну динаміку. Вчення О. Конта про індустріальне суспільство.

2. ОРГАНІЦИСТСЬКА СОЦІОЛОГІЯ Г. СПЕНСЕРА

Еволюціонізм як течія у розвитку наук кінця XIX ст. Теорія соціальної еволюції. Органіцизм Г. Спенсера. Предмет і методи соціологічного пізнання.

3. ПСИХОЛОГІЧНА ПАРАДИГМА ЄВРОПЕЙСЬКОЇ СОЦІОЛОГІЇ II ПОЛОВИНИ XIX СТ.

Криза натуралізму і виникнення психологічної парадигми. Інстинктивізм У. Мак-Дугалла. Психоаналітична соціологія З. Фрейда. Соціальний біхевіоризм. “Психологія натовпу” Г. Тарда і Г. Лебона.

4. МАРКСИСТСЬКА СОЦІОЛОГІЯ XIX СТ.

Вчення К. Маркса про класи як сутність соціального. Соціальний конфлікт. Суспільно-економічні формації. Поняття соціальної революції у працях К. Маркса і Ф. Енгельса.

5. СОЦІОЛОГІЯ Е. ДЮРКГЕЙМА.

Принцип соціологізму Е. Дюркгейма. Суспільство у розумінні Е. Дюркгейма. Вчення про солідарність. «Соціологія суїциду».

6. СОЦІОЛОГІЧНІ ПОГЛЯДИ В. ДІЛЬТЕЯ.

Специфіка розвитку соціології у Німеччині. Соціальна філософія і проблема методу соціологічного дослідження. Поняття «життя» у вченні В. Дільтея. Дилема «пізнання-розуміння».

7. СОЦІОЛОГІЧНІ ПОГЛЯДИ В. ВІНДЕЛЬБАНДА І Г. РІККЕРТА.

Криза позицій класичного позитивізму у Німеччині. Вчення про свободу волі у творчості В. Віндельбанда. Ідеографічні і номотетичні науки. Категорії цінностей у вченні Г. Ріккерт.

8. СОЦІОЛОГІЯ Ф. ТЬОННІСА.

Ф.Тьонніс і структура соціологічного знання. Інстинктивна і розумова воля. «Спільність і суспільство». Соціальні відносини, групи і об'єднання як соціальні типи.

9. КОНЦЕПЦІЯ СОЦІАЛЬНОЇ ДИФЕРЕНЦІАЦІЇ Г. ЗІММЕЛЯ.

Концепція «взаємодії цивілізації і генералізації», «атомізм», «соціальна еволюція» у вченні Г.Зіммеля. «Фундаментальне протиріччя» соціальної диференціації. Конфлікт і трагедія культури.

10. ОСНОВНІ ПИТАННЯ ФОРМАЛЬНОЇ СОЦІОЛОГІЇ Г. ЗІММЕЛЯ.

Предмет і завдання соціології. Форми соціального життя: соціальні процеси, соціальні типи, моделі розвитку. Форми соціації. Соціологія культури Г.Зіммеля.

11. «РОЗУМІЮЧА» СОЦІОЛОГІЯ М. ВЕБЕРА.

Методологічні підґрунтя веберівської соціології. Категорія цінності у вченні М.Вебера, «ставлення до цінності». Принцип «розуміння» у соціології М.Вебера.

12. ТЕОРІЯ СОЦІАЛЬНОЇ ДІЇ М. ВЕБЕРА.

Дія і смисл. Соціальна дія. Масова дія. Види і визначення соціальної дії. Раціоналізація соціальної дії. Формальна реальність.

13. ПОЛІТИЧНА СОЦІОЛОГІЯ М. ВЕБЕРА.

Методологічні обґрунтування концепції панування. Типи панування і їх характеристика. Ідея політичної раціональності.

14. СОЦІОЛОГІЧНІ ПОГЛЯДИ М. ДРАГОМАНОВА.

Соціологічний метод в теорії М.Драгоманова. Розуміння соціального прогресу, соціальної діалектики і соціальної еволюції. Політичний лібералізм у соціології М.Драгоманова.

15. ГЕНЕТИЧНА СОЦІОЛОГІЯ М. ГРУШЕВСЬКОГО.

Науково-дослідна діяльність М.Грушевського. Формування історико-соціологічного бачення. «Генетична соціологія» і теорія спільності. Політична соціологія. Діагностика суспільних настроїв.

16. ІНТЕГРАЛЬНА СОЦІОЛОГІЯ П. СОРОКІНА.

Предмет, структура і роль соціології. Соціологія реформ і революцій. Проблема соціальної рівності. Соціальна стратифікація і мобільність. Соціокультурна динаміка.

17. СТРУКТУРНИЙ ФУНКЦІОНАЛІЗМ Т. ПАРСОНСА.

Стратегія побудови соціологічної теорії. Суспільство як іманентна соціальна система. Модельні зміни. Перехід від традиційного до індустріального суспільства. «Структура соціальної дії». Системні імперативи.

18. ФУНКЦІОНАЛЬНИЙ СТРУКТУРАЛІЗМ Р. МЕРТОНА.

Р.Мертон і його критика раннього функціоналізму. Теорії середнього рівня. Уточнення поняття «функція». Функція і дисфункція. Процедура використання функціонального аналізу. Явні і латентні функції.

19. ТЕОРІЇ КОНФЛІКТУ Р. ДАРЕНДОРФА І Л. КОЗЕРА.

Різноманітність конфліктних теорій у соціології. Уявлення Р.Дарендорфа про суспільний порядок. Модель діалектичного конфлікту і його наслідків. Функціональна теорія конфлікту Л.Козера.

20. ТЕОРІЯ КОМУНІКАТИВНОЇ ДІЇ Ю. ГАБЕРМАСА.

Концепція Ю.Габермаса як різновид критичної конфліктної теорії у соціології. Структура «життєвого світу» і «соціальна дія». Система і «життєвий світ». Комунікативна дія. Проблема «активної політично функціонуючої громадськості».

21. СТРУКТУРАЛІЗМ У СОЦІОЛОГІЇ К. ЛЕВІ-СТРОССА, М. ФУКО, П. БУРД'Є.

Загальні характеристики структуралізму у соціології. Антропологічний структуралізм К.Леві-Стросса. Структуралізм і постструктуралізм. Концепції «археології знань» і «генеалогії влади» М.Фуко. Постмодернізм у соціології П.Бурд'є. Поняття «габітус» і «практика».

22. АМЕРИКАНСЬКИЙ ІНТЕРАКЦІОНІЗМ. ТЕОРІЇ ВЗАЄМОДІЇ У. ТОМАСА, ДЖ. МІДА, Ч. КУЛІ.

Основні положення інтеракціонізму. Поняття «загальне визначення ситуації» у концепції У.Томаса. теорія Дж.Г.Міда. Категорії Self, Розум, Суспільство. Концепція дзеркального «Я» Ч.Х.Кулі.

23. ТЕОРІЇ РОЛЕЙ ДЖ. МОРЕНО ТА Р. ЛІНТОНА.

Соціальна структура суспільства як «сітка експектацій». Уточнення Дж.Морено і Р.Лінтоном понять «соціальна роль» і «соціальний статус». Соціометрія Дж. Морено як методологія вивчення малих груп.

24. СИМВОЛІЧНИЙ ІНТЕРАКЦІОНІЗМ Г. БЛУМЕР.

Чиказька школа інтеракціонізму. Г.Блумер. «Символічна взаємодія». «Взаємодія з собою». Етапи визначення, інтерпретації і оцінки взаємодії. Природа взаємодії. Виникнення і зміна загальних значень об'єктів у ході взаємодії. Г.Блумер про теорію і методологію соціології.

25. СОЦІОЛОГІЯ І СОЦІАЛЬНИЙ БІХЕВІОРИЗМ Б. СКІНЕР, Е. УІЛСОН.

Соціобіологічний виклик: від ранніх теорій інстинктів до концепції «успільнення генів». Психологічний біхевіоризм Б.Ф.Скінера. Соціобіологічний ракурс соціального життя. Е.Уілсон.

26. ТЕОРІЇ РАЦІОНАЛЬНОГО ВИБОРУ.

Загальні характеристики теорій раціонального вибору. Інтелектуальне коріння теорій раціонального вибору. Утилітаризм. Антропологічна традиція Дж. Фрейзера. Психологізм обміну. М.Мосс і структуралізм обміну.

27. ТЕОРІЯ ОБМІНУ ДЖ. ХОМАНСА. СТРУКТУРАЛІЗМ ОБМІНУ П. БЛАУ І Р. ЕМЕРСОНА.

Елементарна соціальна поведінка як обмін. Дж.Хоманс. Рання індуктивна стратегія (статус і конформність). Психологічна модель обміну Дж. Хоманса і її критика. Структуралізм обміну. Теоретична стратегія П.Блау. Елементарні і складні системи обміну. Макроструктуралізм. Р.Емерсон. Обмін і влада. Влада – легітимність – опозиція.

28. ФЕНОМЕНОЛОГІЧНА СОЦІОЛОГІЯ.

Основні філософські принципи феноменологічного методу. Е.Гуссерль. Сутність «феноменологічної редукції». А.Шютц про смислову структуру соціального світу. Інституціоналізація і соціалізація у феноменологічній соціології.

29. СУЧАСНА СОЦІОЛОГІЯ В УКРАЇНІ.

Специфіка розвитку сучасного соціологічного знання у кінці XX - на початку XXI ст. в Україні. Основні проблеми, що вирішуються українською соціологією. «Вторинна інституціоналізація» соціального життя і соціологічні центри України.

30. ОСНОВНІ НАПРЯМКИ І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СОЦІОЛОГІЇ В XXI СТ.

Основні напрямки розвитку соціологічної науки у XXI ст. Перспективи розвитку соціології у III тисячолітті. Теоретична соціологія і соціальна інженерія.

СОЦІОЛОГІЯ ОСОБИСТОСТІ

1. СТАНОВЛЕННЯ ОСОБИСТОСТІ В ПРОЦЕСІ ІНДИВІДУАЛЬНОГО РОЗВИТКУ.

Соціалізація та персоналізація. Процес соціалізації як засвоєння культури. Стадії процесу соціалізації. Соціалізація та персоналізація. Соціалізація і ресоціалізація. Структура соціалізації: адаптація, інтеріоризація, екстеріоризація. Агенти соціалізації.

2. ТИПОЛОГІЯ ОСОБИСТОСТІ.

Особистість та її типи з історичного погляду. Соціальний тип особистості. Нетипова поведінка. Її індивідуальний та суспільний характер. Ідеальний, базисний та модальний типи особистості. Теоретична та емпірична типологізація в соціологічних дослідженнях.

3. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА СТРУКТУРИ ОСОБИСТОСТІ.

Поняття зовнішньої та внутрішньої структури особистості. Первинні та вторинні потреби. Ієрархія потреб за А. Маслоу. Інтерес як усвідомлена потреба. Цінності особистості та їх види. Ціннісні орієнтації як ієрархія цінностей. Установки та диспозиції: вищі та нижчі диспозиції. Мотиви та їх види.

4. РОЛЬОВА СТРУКТУРА ОСОБИСТОСТІ.

Поняття соціальної взаємодії. Соціальна роль та соціальний статус. Рольовий конфлікт. Характеристики соціальної ролі.

5. ПРОБЛЕМА ДОСЛІДЖЕННЯ СЕНСУ ЖИТТЯ ОСОБИСТОСТІ.

Поняття сенсу життя. Механізм формування потреби в сенсі життя. Типологія сенсів життя. Дослідження духовної структури особистості.

6. СОЦІАЛЬНО-КУЛЬТУРНА ПРИРОДА ОСОБИСТОСТІ.

Соціальна природа особистості. Особистість і культура. Особистість і соціальні групи. Особистість в умовах кризи. Маргінальна особистість.

7. РІВНІ ТА НАПРЯМИ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ В СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ.

Соціальна структура та стратифікація сучасного суспільства. Внутрішньокласова соціалізація. Роль соціальної мобільності в соціалізації сучасної людини. Критерії та індикатори соціалізації особистості в індустріальному та інформаційному суспільстві.

8. ЕКОНОМІЧНА СОЦІАЛІЗАЦІЯ ОСОБИСТОСТІ.

Структура економічної сфери життя постіндустріального та інформаційного суспільств. Норми, цінності, знання та інші складові економічної соціалізації

особистості. Етапи економічної соціалізації. Особливості економічна соціалізації підприємців.

9. ПОЛІТИЧНА СОЦІАЛІЗАЦІЯ ОСОБИСТОСТІ.

Сутність політичної соціалізації. Етапи та функції політичної соціалізації. Підходи до класифікації рівнів політичної соціалізації. Особистісні чинники політичної соціалізації.

10. РЕЛІГІЙНА СОЦІАЛІЗАЦІЯ ОСОБИСТОСТІ.

Роль релігії у розвитку суспільства. Функції та типи релігійної соціалізації. Етапи релігійної соціалізації. Агенти та інститути релігійної соціалізації.

11. КУЛЬТУРНА СОЦІАЛІЗАЦІЯ ОСОБИСТОСТІ.

Культурна сфера життя як предмет соціології. Сутність та зміст культурної соціалізації. Функції та напрями культурної соціалізації. Агенти та інститути культурної соціалізації. Професійна соціалізація у сфері культури.

12. ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛІЗАЦІЇ МОЛОДІ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ.

Молодь як об'єкт соціологічного пізнання. Соціальні норми та цінності сучасної молоді. Критеріальна основа поведінки молоді. Молодіжні субкультури як інститути соціалізації особистості.

СОЦІОЛОГІЯ СІМ'Ї ТА МОЛОДІ

1. ІНСТИТУТ СІМ'Ї.

Визначення сім'ї: сім'я як мала група. Процес формування сім'ї. Сім'я як соціальний інститут. Інститути сім'ї у різних суспільствах. Функції сім'ї. Класифікація сім'ї. Життєвий цикл сім'ї.

2. ІНСТИТУТ ШЛЮБУ.

Історичні форми шлюбу. Визначення шлюбу. Типологія шлюбу: груповий шлюб, полігамія, поліандрія, моногамія. Класифікація типів браку.

3. СОЦІАЛЬНА СУТНІСТЬ ШЛЮБУ.

Шлюб як історична форма соціальних відносин. Потреби та цінності сім'ї та шлюбу, їх співвідношення. Причини та специфіка сімейних проблем та дисфункцій. Розлучення як деструктивний наслідок кризи шлюбу і сім'ї. Причини і наслідки розлучень. Види розлучень. Вплив розлучення на дітей. Вимушеність та допустимість розлучень в певних життєвих ситуаціях. Соціальні наслідки розлучень.

4. СІМ'Я: ГЕНДЕРНІ АСПЕКТИ.

Поняття «гендер», «гендерні стосунки», «гендерна ідентичність». Сутність. Гендер як соціальна конструкція системи соціостатевих відносин. Поняття «соціальна роль», «гендерна роль» та їх співвідношення в сімейних відносинах. Фемінізм: сутність, історія виникнення, течії. Критика фемінізму. Поняття «гендерні стереотипи», характеристики, функції, види. Роль сім'ї у формуванні гендерних стереотипів. Роль матері та батька у вихованні дітей різної статі.

5. МОЛОДА СІМ'Я ТА ЇЇ ОСОБЛИВОСТІ.

Молода сім'я як об'єкт особливої уваги суспільства та держави. Основні підходи до визначення поняття «молода сім'я». Особливості молодої сім'ї. Взаємна адаптація та пристосування як основний зміст перших років спільного життя. Проблема формування рольової структури молодої сім'ї. Типологія

молодих сімей за стилем життєдіяльності. Соціально-психологічні проблеми молодих сімей. Соціально-економічні проблеми молодих сімей. Проблема стабільності молодого сім'ї.

6. МОЛОДЬ ЯК СОЦІАЛЬНО-ДЕМОГРАФІЧНА ГРУПА.

Самовизначення молоді. Процес соціалізації. Соціальне і духовне обличчя молоді. Суперечності становища у молодіжному середовищі. Діалектика прав і обов'язків молоді в суспільстві. Державна молодіжна політика в демократичному суспільстві. Молодіжна субкультура. Молодь як об'єкт соціологічного дослідження.

МЕТОДИ ЗБОРУ СОЦІОЛОГІЧНОЇ ІНФОРМАЦІЇ

1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНЕ ПІДГРУНТЯ ПРИКЛАДНОГО СОЦІОЛОГІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ.

Основні елементи пізнавального процесу. Поняття соціальної реальності. Поняття соціального факту. Онтологічний та гносеологічний аспекти соціального факту. Соціальні факти як емпіричний базис знання. Соціальні явища та процеси як елементи соціальної реальності. Науковий факт як результат пізнавального процесу.

2. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА МЕТОДІВ ЗБОРУ СОЦІОЛОГІЧНОЇ ІНФОРМАЦІЇ.

Поняття, специфіка, можливості соціологічних досліджень. Завдання та процедурні особливості етапів підготування, проведення, опрацювання та аналізу інформації. Проблеми узгодження науково-теоретичних, методичних та організаційно-технічних процедур з цілями дослідження. Послідовність процедур та координація діяльності його учасників. Етапи та процедури. Типові помилки та труднощі при зборі соціологічної інформації. Класифікація методів збору соціологічної інформації. Розподіл методів збору соціологічної інформації на кількісні та якісні.

3. ПЕРВИННЕ ВИМІРЮВАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ХАРАКТЕРИСТИК.

Вимірювання як універсальний прийом одержання емпіричної інформації щодо процесів, об'єктів, явищ соціальної реальності. Зміст процедури вимірювання як співвіднесення емпіричної системи з деякою числовою системою. Передумова всіх операцій з кількісними виразами властивостей соціальних об'єктів і процесів – первинне вимірювання якісних ознак, або їх квантифікація. Якісні характеристики соціальних об'єктів (цінності, потреби, установки, здібності, інтелект та ін.). Кількісні характеристики соціальних об'єктів як більш доступні для квантифікації, представлення у числовому вигляді (вік, стаж, рівень прибутків та ін.). Шкала як еталон вимірювання. Види шкал та операції з ними (номінальні, порядкові, рангові, пропорційні). Конструювання шкали. Надійність первинного вимірювання соціальних характеристик. Основні обмеження квантифікації первинних соціальних характеристик.

4. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ОПИТУВАННЯ ЯК МЕТОДУ ЗБОРУ СОЦІОЛОГІЧНОЇ ІНФОРМАЦІЇ.

Загальна характеристика методу опитування. Особливість методу опитування в соціології. Опитування як найбільш складний різновид соціально-

психологічного спілкування. Критерії якості опитування. Основні фази опитування.

5. ЗМІСТОВНО-ІНСТРУМЕНТАЛЬНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ОПИТУВАННЯ ЯК МЕТОДУ ЗБОРУ СОЦІОЛОГІЧНОЇ ІНФОРМАЦІЇ.

Питання як інструмент збору інформації в соціологічному дослідженні. Види питань: змістовні і результативні, функціональні, питання-фільтри, контрольні питання, відкриті і закриті, альтернативні, питання-діалог, напівзакриті питання, дихотомічні, альтернативні, питання про факти, питання про знання, питання про думки, установки, мотиви поведінки. Психологічні особливості сприйняття питань різних видів. Конструкція питань та інтерпретація відповідей. Структура опитувального інструментарію. Емпірична перевірка опитувальників. Методи підвищення надійності соціологічної інформації в процесі проведення опитування.

6. АНКЕТУВАННЯ Й ІНТЕРВ'Ю ЯК РІЗНОВИДИ ОПИТУВАННЯ.

Аналіз анкетування. Анкетне опитування як один з основних видів опитування. Поштове, пресове, електронне опитування. Індивідуальне та групове опитування. Експрес-опитування. Композиція анкети. Вимоги до лексики та стилістики анкети. Вступна частина, інструкція до заповнення. Основна, змістовна частина. Способи розміщення та порядок розташування питань. Соціально-демографічна частина. Мінімізація впливу анкетера на респондента. Переваги та недоліки анкетування. Інтерв'ю в соціологічному дослідженні. Загальна характеристика інтерв'ю. Види інтерв'ю (вільне, формалізоване (стандартизоване), фокусоване). Групові та індивідуальні інтерв'ю. Телефонне опитування як різновид інтерв'ю. Вимоги до особи інтерв'юера. Етапи проведення інтерв'ю. Особливості реєстрації результатів інтерв'ю. Переваги та недоліки методу інтерв'ю.

7. СПЕЦИФІКА ЕКСПЕРТНОГО ОПИТУВАННЯ ТА ТЕСТОВІ ПРОЦЕДУРИ В СОЦІОЛОГІЧНОМУ ДОСЛІДЖЕННІ.

Поняття та призначення методів отримання експертних оцінок. Критерії та способи відбору членів експертного опитування. Поняття компетентності експертів. Логіка розгортання експертного опитування. Основні форми проведення експертних опитувань. «Мозковий штурм» (колективна генерація ідей), отримання експертних оцінок за «методом Дельфі». Алгоритми узгодження експертних оцінок: шкалювання, ранжування, бальні оцінки, розрахунок центральної тенденції та показників розбіжностей думок. Переваги та недоліки методу експертного опитування. Тестові процедури в соціологічному дослідженні. Зміст соціометричного методу дослідження. Завдання дослідження, способи обробки отриманої інформації. Процедура соціометричного опитування. Соціометрична картка, правила її заповнення і користування. Соціоматриці, соціограми, соціометричні індекси.

8. АНАЛІЗ ДОКУМЕНТІВ ЯК МЕТОД ЗБОРУ СОЦІОЛОГІЧНОЇ ІНФОРМАЦІЇ.

Методи і принципи аналізу документів та їх застосування в соціологічному дослідженні. Дилема «кількісне» і «якісне» у соціології. Взаємозв'язок теорії і методу в кількісній і якісній парадигмі дослідження. Основні типи аналізу

документів як соціокультурних фактів: від якісного (традиційного) до кількісного (формалізованого). Межі інтерпретації результатів, отриманих різними способами вивчення документів. Якісний аналіз документів. Процедура якісного аналізу. Зовнішній і внутрішній аналіз: поняття тексту і контексту документа. Різні види якісного аналізу (літературний, історичний, психологічний, юридичний) у соціологічній практиці. Суб'єктивність якісного аналізу. «М'які» технології в сучасному дослідженні текстів: розширення сфери застосування. Контент-аналіз як строго формалізований метод аналізу великих масивів однорідних документів. Процедура контент-аналізу. Переведення текстової інформації в кількісні показники. Одиниці рахування як кількісна характеристика смислової одиниці аналізу. Принципи й умови використання контент-аналізу. Вибірка документів у контент-аналізі.

9. СПОСТЕРЕЖЕННЯ ЯК МЕТОД ЗБОРУ СОЦІОЛОГІЧНОЇ ІНФОРМАЦІЇ.

Спостереження як особливий метод збору первинної соціальної інформації про досліджуваний об'єкт. Спостереження як візуальне сприйняття і реєстрація значимих щодо цілей дослідження соціальних явищ. Основні етапи проведення спостереження. Розробка програми спостереження. Одиниці спостереження. Види спостережень і їхня класифікація. Спостереження включене та невключене, відкрите та інкогніто, лабораторне та польове. Самоспостереження (інтроспекція). Стандартизоване та не стандартизоване спостереження. Проблеми взаємовпливу суб'єкта та об'єкта спостереження. Техніка спостереження та реєстраційні документи. Прийоми фіксації результатів спостереження. Використання технічних засобів в процесі дослідження. Етичні норми при проведенні дослідження. Типові помилки. Підготовка та вимоги до спостерігачів. Переваги і недоліки методу спостереження.

10. СОЦІАЛЬНИЙ ЕКСПЕРИМЕНТ ЯК МЕТОД ЗБОРУ СОЦІОЛОГІЧНОЇ ІНФОРМАЦІЇ.

Поняття «експеримент», специфіка експерименту в соціології. Методологічне обґрунтування експерименту. Дві основні функції соціального експерименту: досягнення ефекту в практично-перетворювальній діяльності та перевірка наукової гіпотези. Доцільність і недоцільність у проведенні експерименту. Логіка експериментального аналізу. Натурний експеримент, що передбачає втручання експериментатора в природний хід подій. Уявний експеримент як маніпулювання з інформацією про реальні об'єкти без втручання в дійсний хід подій, що впливають на якість соціального об'єкта в ході експерименту. Контрольований та неконтрольований експеримент. Вимоги до проведення експерименту. Експериментальна ситуація. Залежні змінні. Незалежні змінні. Експериментальні та контрольні групи. Етичні норми при проведенні соціального експерименту.

11. МЕТОД ФОКУС-ГРУП.

Сутність та характерні особливості метода фокус-груп. Метод фокус-груп як групова дискусія, що спрямована на з'ясування реакції членів групи на ту чи іншу проблему, об'єкт, ситуацію, явище. Основні підходи та процедури, проведення фокусованого групового інтерв'ю. Принципи формування сценарію фокус-групи - гайду. Переваги та недоліки притаманні цьому методу одержання соціальної

інформації. Вимоги до підготовки та проведення фокусованих групових інтерв'ю. Критерії відбору учасників фокус-групи. Гомогенні, цільові, стихійні та змішані групи. Функції модератора під час групової дискусії. Особливості фіксації інформації при проведенні фокус-груп. Галузь застосування результатів сфокусованих інтерв'ю. Узагальнення результатів сфокусованого інтерв'ю та можливості їх застосування у дослідницькій діяльності та практичній роботі.

12. ЯКІСНА СТРАТЕГІЯ В СОЦІОЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ.

Етап підготування якісного дослідження. Конкретизація проблемної ситуації та об'єкту дослідження. Оцінка специфіки цільового середовища та відбір інформантів. Вибір майданчика дослідження. Польовий етап дослідження. Встановлення контакту з інформантами. Джерела та способи фіксації якісної інформації. Позиція дослідника під час збору даних. Етичні аспекти використання особистих документів у наукових цілях. Аналіз випадку. Метод Casestudy як детальне дослідження окремого випадку, що відноситься до певного класу феноменів. Переваги та недоліки методу. Нарративне інтерв'ю. Труднощі інтерпретації отриманих даних. Біографічний метод. Біографічне та автобіографічне інтерв'ю. Методика і техніка вивчення біографій, аналіз життєвих історій. Метод документальної реєстрації повсякденних дій у етнометодології. Особливості аналізу аудіовізуальної інформації.

IV. Список рекомендованої літератури

1. Баскаков А.Я. Методология научного исследования. Київ : МАУП, 2004. 216 с.
2. Бекешкіна І.Е. Підготовка підсумкових документів за результатами соціологічних досліджень. [Електронний ресурс] http://isoc.com.ua/school/Bekeshina_sociolog_documents.pdf
3. Добренев В.И. Методы социологического исследования: учебник для вузов / за ред. В. И. Добренев, А. И. Кравченко. Москва: ИНФРА-М, 2008. 767 с.
4. Загальна соціологія: підруч. для студентів ВНЗ / за ред. М. І. Пірен. Київ: Персонал, 2014. 477 с.
5. Історія соціології: навч. посіб. / О.А. Рахманов, С.С. Бульбенюк, Ю.М. Манелюк. Київ: КНЕУ, 2017. 279 с.
6. Історія соціології: навчальний посібник / за ред. І.П. Рущенка. Харків: ТОВ «Планета-Прінт», 2017. 442 с.
7. Історія соціологічної думки: навч. енциклопедичний слов.-довід. / за наук. ред. В. М. Пічі. Львів: Новий Світ-2000, 2019. 688 с.
8. Загальна соціологічна теорія: навч. посіб. / за наук. ред. І. А. Мейжис, В. Л. Гавелі. Миколаїв: Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2017. 336 с.
9. Лепський М. А. Якісні методи соціального прогнозування: методологія, методика, практика: підруч. для вищ. навч. закл. Запоріжжя: КСК-Альянс, 2016. 440 с.
10. Лукашевич, М. П., Туленков М. В. Соціологія: загальний курс. 7-ме вид. Київ: Каравела, 2018. 408 с.

11. Паніотто В., Харченко Н., Методи опитування. Київ : Видавничий дім “КМ Академія”, 2017. 342 с.
12. Посібник до вивчення курсу «Соціологія» / уклад. В.В. Кривошеїн та ін. Дніпро, 2016. 84 с.
13. Петінова О. Б. Соціологія: навч. посіб. Одеса: ПНПУ, 2019. 308 с.
14. Сапелкіна О.В., Чепурко Г. І. Емпірична соціологія: курс лекцій. Київ: Простір-М, 2018. 268 с.
15. Соціологічні та політологічні студії: підручник для вищих закладів освіти / за ред. А. С. Лобанової. Київ: Каравела, 2018. 520 с.
16. Соціологія: основи загальної, спеціальних і галузевих теорій / М. П. Лукашевич, М. В. Туленков, Ю. І. Яковенко. 4-те вид. Київ: Каравела, 2018. 544 с.
17. Соціологія: підручник / за ред. В. М. Пічі. 4-те вид., випр. Львів: Новий світ-2000, 2010. 291 с.
18. Ядов В.А. Стратегия социологического исследования. Описание, объяснение, понимание социальной реальности. Москва: «Добросвет», «Книжный дом «Университет», 1998. 596 с.

Голова фахової атестаційної комісії

О.С. Сорокіна